

University of Groningen

Arctische zeehonden

Flipse, E.; Oosterveld, P

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

1975

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Flipse, E., & Oosterveld, P. (1975). *Arctische zeehonden*. s.n.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

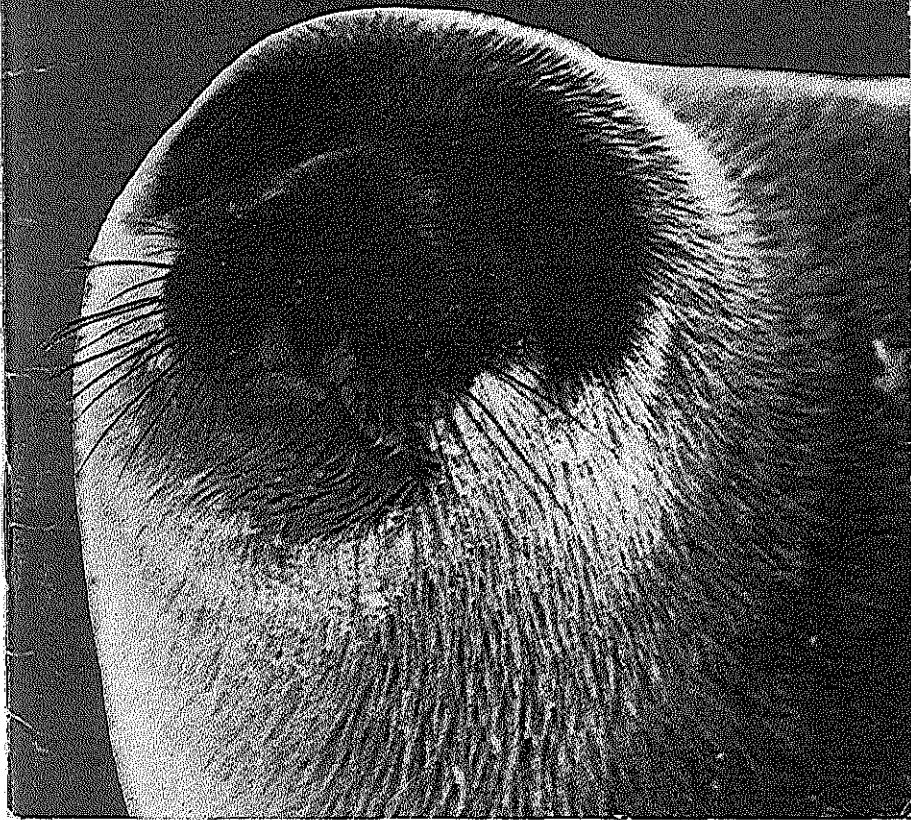
If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

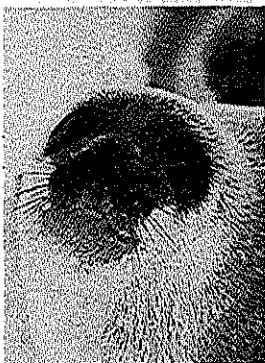
Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

ao'75

No. 1566

arctische zeehonden

Jaarlijks in maart verlaten een aantal speciaal uitgeruste schepen Noorse en Canadese havens om zeehonden te vangen. In toenemende mate is hier gedurende de laatste jaren beroering door ontstaan, hetgeen op veel plaatsen ter wereld aanleiding gaf tot protestdemonstraties tegen de zeehondenvangst. Enerzijds speelde het natuurbeschermings-aspect hierbij een rol, — de vrees dat ongebreidelde jacht soorten zou doen uitsterven —, anderzijds heeft vooral het dierenbeschermings-aspect, de ethische bezwaren tegen 'mensonwaardige' jachtmethoden, in brede kring tot verontwaardiging en protesten geleid. De veelal eenzijdig gerichte protestacties riepen even ongenueanceerde argumenten vóór de jacht op van de zijde van de jagers.

(Op pag. 19 vindt u een overzicht van de gebruikte Noorse terminologie)

arctische zeehonden

E. Flipse en P. Oosterveld

Teneinde een goede oordeelsvorming mogelijk te maken dienen een tweetal vragen te worden beantwoord: wat is zeehondenvangst, en wat betekent zeehondenvangst zowel voor de diverse categorieën jagers als voor de verschillende zeehondensoorten.

In het onderstaande zal een poging worden gedaan deze vragen in grote lijnen te beantwoorden. Vanaf 1972 heeft Eric Flipse, onder auspiciën van de Nederlandse Stichting voor Arctisch Natuurwetenschappelijk onderzoek, de zeehondenvangst van nabij meegemaakt in het noorde-

lijke pakij bij het eiland Jan Mayen en daarbij het merendeel der gegevens verzameld die aan dit artikel ten grondslag liggen.

Soorten en verspreiding

De zeeën en de kusten van de arctische streken = het Noordpoolgebied worden bewoond door een tiental robbensoorten, die qua uiterlijk, leefwijze en gedrag nogal sterk van elkaar verschillen. Ook de verspreidingsgebieden vallen maar ten dele samen; een aantal soorten komt uitsluitend in arctische streken

voor, zoals de walrus, de baardrob, de kleine zeehond of ringelrob, de klappmuts, de zadelpels, de bandrob en de pelsrob of de noordelijke zeebeer; daarnaast zijn er enige soorten die, hoewel hun voornaamste verspreidingsgebied de gematigde zone is, toch vaak ver noordelijk in het Noordpoolgebied doordringen zoals de Stellers zeeleeuw, de grijze zeehond en de uit Nederland ook bekende gewone zeehond.

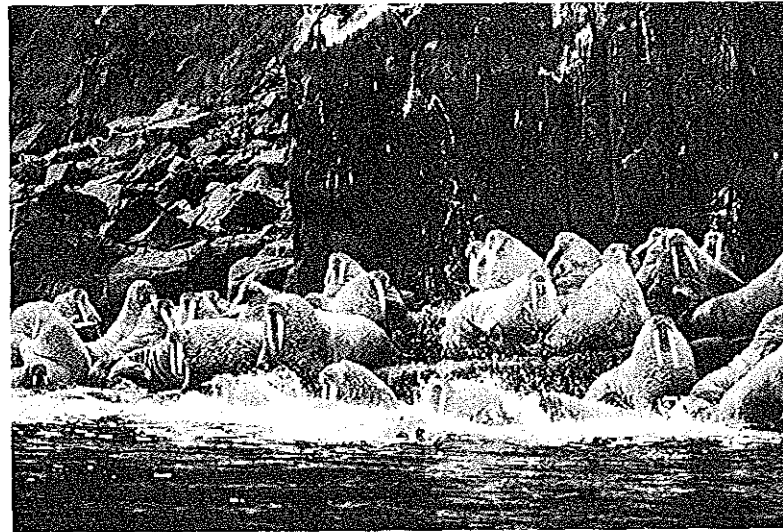
Alleen de walrus, de baardrob, de gewone en de kleine zeehond kunnen overal in Arctica worden aangetroffen; zij hebben een circumpolaire (dat is: zich om de pool bewegende) verspreiding. Pelsrob, Bandrob en Stellers zeeleeuw komen uitsluitend in de

noordelijke streken van de Stille Oceaan voor, terwijl Klappmuts, Zadelrob en Grijze zeehond zich beperken tot het arctische Atlantische gebied.

De walrussen zijn in het recente verleden een volledige uitroeiing tengevolge van de jacht nabij geweest. Speciaal in de noordelijke Atlantische wateren zijn deze dieren in grote getale afgeslacht om hun tanden en hun spek; in het bijzonder in de 18e en 19e eeuw, toen de walvisvaart in die streken niet meer lonend bleek en men daarvoor compensatie zocht. Walrussen zijn door hun sociale levenswijze, — het voorkomen in groepen en kolonies — voor een modern uitgeruste jager een zeer gemakkelijke buit. In grote delen van zijn areaal is de

Een Noors zeehondenvangstschip bij het eiland Jan Mayen; op de achtergrond de vulkaan Berenbergm die in 1971 nog uitgebarsten is (foto E. Flipse mrt. '73).

Walrussen-sociëteit op Round Island, Alaska (foto E. Flipse, aug. '74).

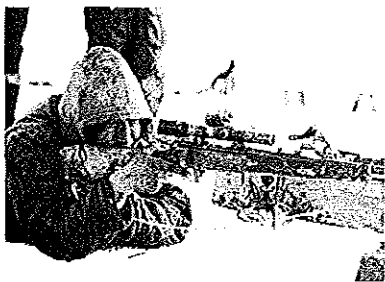
walrus thans een volledig beschermde soort en gedurende de laatste jaren is weer een geleidelijke toename van de aantallen geconstateerd. Ook worden ze weer regelmatig waargenomen op plaatsen waar ze de laatste 25 jaar nauwelijks gezien zijn, speciaal aan de Noordkust van Spitsbergen. Op Groenland en in de Amerikaanse 'Arctic' worden de walrussen nog wel bejaagd door de eskimos, maar dit is van vrij beperkte omvang en heeft geen verstrekende gevolgen t.a.v. het voortbestaan van de soort in die gebieden waar deze jacht altijd heeft plaats gevonden.

De baardrob is een typische bewoner van de arctische kustwa-

teren; de soort komt over de gehele arctica voor, maar overal in zeer geringe dichtheden en het totaalbestand wordt dan ook niet hoger geschat dan 20.000 stuks. En ook over dit getal bestaat maar weinig zekerheid omdat er van een enkel gebied maar beperkte gegevens beschikbaar zijn. Een enkel schip maakt tegenwoordig nog speciaal jacht op baardrob gedurende de zomermaanden in en rond Spitsbergen. Alhoewel de aantallen gedurende de laatste decennia sterk zijn teruggelopen, loopt het voortbestaan van de soort geen gevaar; in het oostelijk gedeelte van de Barentssee zijn baardrobben al volledig beschermd.

De kleine zeehond of de ringelrob is de kleinste van de arcti-

sche zeehondensoorten en tevens de meest algemene. Evenals de baardrob is het een bewoner van de ondiepe kustwateren. Vanwege het zeer verspreide voorkomen in geringe concentraties zijn ringelrobben nooit van betekenis geweest voor commerciële vangst op grote schaal. De kleine zeehond vormt echter op veel plaatsen de basis van de eskimo-economie en jaarlijks worden er zo'n 100.000 geschooten; deze cijfers zijn echter in het geheel niet verontrustend voor het voortbestaan van de soort, daar het totaalbestand op enige miljoenen geschat wordt. De klapmuts dankt zijn naam aan het feit dat de mannetjes boven hun neus een huidplooi bezitten die bij opwinding opgeblazen wordt tengevolge waarvan het dier ineens een veel vervaarlijker uiterlijk krijgt. Klapmutsen leven aan de randen van het pakijns in volle zee; in het voorjaar (mrt.-april) concentreren ze zich op slechts drie plaatsen in het pakijns

Zeehonden schieten is precisiewerk, waar de Groenlanders zeer bedreven in zijn (foto J. de Korte mei '73).

waar de jongen ter wereld gebracht worden en waar vervolgens de paring weer plaats vindt. Twee van deze concentratiegebieden bij New Foundland en bij Jan Mayen staan in die tijd aan een sterke jachtdruk bloot; het derde gebied in Straat Davis tussen Groenland en de Noord-Canadese archipel is pas onlangs herontdekt en gelukkig veel moeilijker bereikbaar.

Geboorte

Afhankelijk van de ijscondities mag de exacte locatie van de concentratieplaatsen van jaar tot jaar iets verschillen, maar in grote lijnen liggen ze steeds in hetzelfde gebied. Ongeveer in de periode van 20 tot 25 maart worden de jongen geboren; ze zijn bij geboorte bijna een meter lang en wegen ongeveer 30 kilo. De rug is blauwgrijs, de buik zilvergrijs gekleurd; deze 'bluebaks' worden 10 tot 12 dagen gezoogd en dan alleen gelaten. De volwassen dieren paren in het zelfde gebied en migreren vervolgens weer naar de rand van het pakijns, waarbij de wijfjes het eerst vertrekken. Iets later volgen de 'bluebaks' op eigen kracht in dezelfde richting. Pas aan de rand van het pakijns, doorgaans zo'n 20 zeemijlen van de geboorteplaats verwijderd, neemt het jonge dier voor het eerst onafhankelijk voedsel tot zich; tot die tijd wordt geteerd op de voeding van de eerste 12 dagen.

Verspreiding van Arctische robbensoorten

Nederlandse naam	wetensch. naam	
Walrus	<i>Odebenus rosmarus</i>	Arctisch, verschillende ondersoorten in het Atlantische en Pacifisch gebied
Baardrob	<i>Erignathus barbatus</i>	Arctisch
Kleine zeehond, ringelrob	<i>Pusa hispida</i>	Arctisch; afzonderlijke populaties in het N. van de Botnische golf en de Kaspische zee
Klapmuts	<i>Cystophora cristata</i>	Arctisch, NW-atlantisch
Zadelrob	<i>Pagophilus groenlandicus</i>	
Bandrob	<i>Histiophoca fasciata</i>	Subarctische en arctische zone van de Pacific
Pelsrob, Noordelijke zeebeer	<i>Callorhinus ursinus</i>	Arctisch, Pacifisch
Gewone zeehond	<i>Phoca vitulina</i>	Gematigde en subarctische zone
Grijze zeehond	<i>Halichoeris grypus</i>	Gematigde en subarctische zone in Atlantische Oceaan
Stellers zeeleeuw	<i>Eumetopias jubata</i>	Gematigde en subarctische zone in de Stille Oceaan

Omstreeks half april zijn de geboorteplaatsen helemaal verlaten en bevinden alle dieren zich weer in de randzone van het pakijns, waar ze zich geleidelijk in West-zuidwestelijke richting naar Denmarkstrait, tussen Groenland en IJsland, bewegen. De klapmutsen van de 'Vesterisen-populatie' houden zich gedurende de zomer hier op, en in deze tijd vindt de jaarlijkse verharing plaats. Een gedeelte van de New Foundland populatie trekt eveneens

naar Denmarkstrait voor dit doel, een ander deel trekt westelijk van Groenland noordwaarts. In de loop van het eerste jaar wisselt de 'bluebak' van kleur tot egaal grijs en wordt dan 'gris' genoemd. Pas na het vierde jaar is de jonge klapmuts volwassen; de pels is dan lichtgrijs geworden met een onregelmatig patroon van donkere vlekken. Volwassen klapmuts-mannetjes worden zo'n 2,5 meter lang, bij een gewicht tot 400 kg; vrouwtjes worden bij-

na 2 meter en wegen nooit meer dan 250 kg.

★

Ook de zadelrobben verenigen zich in het voorjaar tot grote kolonies en alle zadelrobben kunnen dan aangetroffen worden op maar drie plaatsen in het Noord-atlantische gebied, waarvan er twee met die van de klapmutsen overeenkomen: het 'Vesterisen' bij Jan Mayen, en het pakij's ten oosten van New Foundland. In de St. Laurens-baai ten noorden van New Foundland en in de Witte Zee komen uitsluitend zadelrobben-concentraties voor. De zadelrob' is in het algemeen

Een jonge zadelrob van twee weken oud ('lurv'); de witte vacht gaat plaats maken voor een donkere tekening (foto E. Flipse mrt. '73)

minder aan open zee gebonden voor de plaats waar de jongen ter wereld worden gebracht dan de klapmuts.

De jonge zadelrobben worden ongeveer één week eerder geboren dan de 'bluebaks'. Gedurende de eerste twee weken van hun leven zijn ze geelachtig wit (Kvitungen in het Noors, Whitecoats in het Engels). Ze worden veertien dagen gezoogd en dan door hun moeder verlaten. Bij de geboorte zijn ze ca. 65 cm lang en wegen 15 tot 20 kg. Wanneer de 'Kvitungen' 2,5 tot 3 weken oud zijn, krijgen ze een donkere rugtekening (in het Noors: Svartbak) en geleidelijk worden ze helemaal donker (in het Noors: Svar-tungen).

De weg terug

Na een verblijf van circa drie weken tot een maand in de concentratie-gebieden migreren de zadelrobben weer naar de randen van het pakij's, de volwassenen eerst, de jongen iets later; in het 'Vesterisen' gaat dat in eerste instantie in Zuidoostelijke richting. Wanneer de randen van het pakij's zijn bereikt, gaan ze, geheel in tegenstelling tot de klapmutsen, in Noordoostelijke richting verder, de pakij'sgrens volgend, en ze verenigen zich in grote kudden in het gebied rond 74°, 75°N.Br. tussen Groenland en de Spitsbergen-archipel, waar de zomer wordt doorgebracht.

De zadelrobben van de New Foundland-populatie trekken na het verlaten van de geboorteplaatsen eveneens in noordelijke richting door Davis strait naar Baffin bay. De dieren van de Witte Zee-populatie worden drie tot vier weken eerder geboren. Op het moment dat de 'broedplaatsen' in het 'Vesterisen' en bij New Foundland nog bezet zijn, hebben de meeste zadelrobben – zowel volwassen dieren als 'svar-tungen' – het Witte Zeegebied reeds verlaten en kunnen ze al ter hoogte van Nova Zembla aangetroffen worden. Eenmaal is een in het 'Vesterisen' gemerkt dier het volgende jaar in de Witte Zee teruggevangen; het is dus niet onmogelijk dat de populaties van Jan Mayen en de Witte Zee zich 's zomers in dezelfde gebieden ophouden, maar daar is nog maar betrekkelijk weinig over bekend.

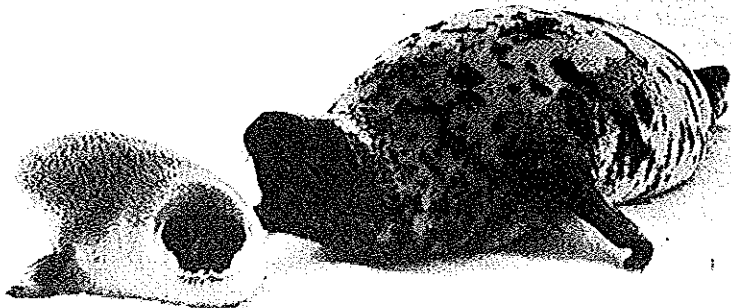
In de loop van z'n eerste jaar wordt de jonge zadelrob (svar-tunge) lichter van kleur en wordt dan door de Noorse zeehondenvangers 'brunsel' genoemd. Gedurende de volgende twee jaren verschijnen er weer donkere plekken op de pels van de 'brunsel', speciaal op de rug en op de kop; dieren met een dergelijk vlekkenpatroon heten dan 'blomstersel'; wijfjes die voor de eerste keer een jong werpen zijn van dit type. Dieren ouder dan vier jaar vertonen het karakteristieke zwarte zadelpatroon op de rug

gecombineerd met een zwarte kop.

Verschillen in gedrag

Hoewel zowel zadelrobben als klapmutsen gedeeltelijk dezelfde gebieden kiezen waar ze hun jongen ter wereld brengen en dit ook ongeveer in dezelfde tijd doen, zijn er toch aanzienlijke verschillen in het gedrag tussen beide soorten, vooral bij de keuze van de kraamkamer. Klapmutsen doen dit bij voorkeur in open zee, ver van het land verwijderd, en prefereren daarbij zwaarder ijs dan de zadelrobben. Op plaatsen waar 'bluebaks' en 'kvitungen' beide aangetroffen worden, komen ze zeker niet door elkaar voor, maar in de regel strikt gescheiden binnen hetzelfde gebied.

Op de localiteiten van de zadelrob kunnen de kreten van de jonge dieren al van verre gehoord worden. De zadelrob-kraamkamers maken in het algemeen een veel levendiger indruk dan die van de klapmuts, zowel tengevolge van het feit dat de jonge dieren veel beweeglijker zijn alsook doordat ze meestal veel dichter bij elkaar liggen. De 'kvitungen' brengen de eerste dagen van hun leven door in de directe nabijheid van hun moeder; na een week worden ze overdag verlaten, maar aan het eind van de middag keren de wijfjes massaal terug op het ijs

Een klapmutsmoeder zal haar jong de eerste week altijd verdedigen (foto E. Flipse mrt. '73).

om de jongen te zogen en de nacht samen door te brengen.

★

Een klapmuts-kraamkamer is lang niet zo dicht bevolkt als die van de zadelrobben. De 'bluebaks' liggen op afstanden van 30 tot 500 meter van elkaar verwijderd, vaak in rijen langs de spleten van het ijs. Terwijl bij de zadelrobben vanaf één plaats tegelijkertijd een honderdtal dieren kunnen worden overzien, beloopt dit aantal in een klapmutsgebied slechts ca. tien. Alleen wanneer er door omstandigheden veel kleine ijsbergjes of opgedrukte richels van samengeperst ijs voorkomen, worden de 'bluebaks' wel dicht bij elkaar aangetroffen. Moeder klapmuts preferert de privacy van een

vlak stukje ijs dat geheel door richels is omgeven.

De jonge klapmutsen zijn volmaakt stil en lang niet zo beweeglijk als de 'kvitungen'. Ten gevolge van hun lichaamswarmte ontstaat er een typische slaapkuil, waar ze, exact op dezelfde plaats, gedurende de gehele dag meestal slapend op hun rug kunnen worden aangetroffen, waarbij ze met hun lichte buik nauwelijks tegen het ijs afsteken. In de eerste twee weken van hun bestaan, zijn ze vrijwel passief tegenover de jagers; wanneer ze ouder zijn dan twee weken, trachten ze te ontkomen en na 3,5 weken zijn ze praktisch niet meer – lopend over het ijs – te vangen. Gedurende de eerste week zal de moeder haar jong niet verlaten en het ook verdedigen tegen aanvallers, meestal met catastro-

fale gevolgen voor beide. Maar een zeer laag percentage van de zadelrob-vrouwtjes is bereid het jong tot het uiterste te verdedigen – in de meeste gevallen doen alleen de 'blomstersels' dat. In het Vesterisen mogen sinds 1971 geen volwassen zadelrobben meer geschoten worden.

★

Volwassen zadelrob-mannetjes laten zich in de tijd van de geboorte van de jongen maar zelden zien; klapmuts-mannetjes (Hettakall) worden frequenter waargenomen. Gedurende een periode van ongeveer een week worden dan veel familiegroepen gezien, bestaande uit een vrouwtje met haar pasgeboren jong en een 'hettakall'. Zolang het jong gezoogd wordt heeft het wijfje geen interesse voor de vergezellende 'hettakall'. Wanneer zo'n groep bedreigd wordt, verdwijnt het mannetje het eerst in het water. Soms tracht hij het wijfje ook tot de vlucht te bewegen, hetgeen in de meeste gevallen resulteert in het feit dat de gehele familie buitgemaakt wordt door de jagers. In enkele gevallen zal de 'hettakall' niet aarzelen om mensen aan te vallen, zelfs zodanig dat de laatstgenoemden daarbij ook enig risico lopen.

★

De bandrob en de noordelijke zeebeer in het pacifische deel

van de Arctica zijn zowel in uiterlijk als qua plaats in de levensgemeenschap enigermate vergelijkbaar met respectievelijk de zadelrob en de klapmuts in het noordelijke Atlantische gebied. Beide zijn echter minder aan pakij gebonden. De pelsrob werd in 1742 door Vitus Bering ontdekt op de Commandeurs-eilanden. De kwaliteit van de huiden werd meteen hoog geschat en spoedig kwam dan ook de pelsrobenvangst op gang. In 1856 werd op de Pribilof-eilanden in de Beringzee een tweede populatie ontdekt, waar op twee kleine eilandjes 's zomers naar schatting 4,5 miljoen pelsrobben bijeen kwamen. In 1910 had de mens het bestand al gereduceerd tot 150.000 en in de daarop volgende jaren is de mogelijkheid dat de noordelijke zeebeer uitgeroeid zou worden zeer reëel geweest.

De gewone en de grijze zeehond komen in kleine groepen langs de kusten van de gematigde en sub-arctische wateren voor. In het hoge Noorden werpen de gewone zeehonden hun jongen ook op het ijs en deze verschillen in zoverre van de jongen die op lagere breedten geboren worden, dat ze veel lichter zijn gekleurd. Voor de commerciële vangst zijn deze soorten niet van belang; wel worden ze over vrijwel hun gehele areaal door de lokale vissers soms sterk vervolgd, omdat men in de mening verkeert dat zeehonden de visvangst sterk be-

nadelen, hetgeen overigens maar voor een miniem percentage door wetenschappelijk onderzoek is bevestigd. Deze soorten lopen momenteel geen gevaar tengevolge van overbejaging. Wel kan een toenemende verontreiniging van kustwateren (o.a. olie) regionaal het bestand decimeren (vergelijk de Waddenzee).

Zeehondenvangst en zeehondenjacht

Het verdient aanbeveling om t.a.v. de jachtproblematiek bij zeehonden een duidelijk onderscheid te maken tussen de jacht waarmee kustjacht door de plaatselijke bevolking bedoeld wordt, en vangst doorgaans met schepen uitgevoerd uit veraf gelegen havens. In het eerste geval kan men denken aan het gebruik van de natuurlijke hulpbronnen t.b.v. het eigen systeem, in het tweede geval moet eerder gedacht worden aan grondstoffenroof tengevolge waarvan het systeem verarmt.

Met betrekking tot het voortbestaan van soorten heeft de jacht nog vrijwel nergens verontrustende vormen aangenomen: sinds kort is ook de commerciële landvangst van zadelrobber in de baai van St. Laurens en de Witte Zee bevredigend gereguleerd. Ook in de moderne tijd is de jacht op zeehonden nog altijd van wezenlijk belang voor het levensonderhoud van de

Eskimo's. De leefwijze van de Groenlandse bevolking van Scoresbysund in Oost-Groenland is daar een goed voorbeeld van. Het gehele bestaan van deze 350 mensen draait om de jacht op ijsberen en zeehonden. De jacht levert hen vlees als voedsel voor zich zelf, en voor de sledehonden. In feite is vlees het enige dat als voedselbron in dit land toegankelijk is voor de mens. Vroeger gebruikten ze de huiden van hun jachtdieren voor kleding en gereedschap. Speciaal uit baardrobber werden sterke riemen gesneden; tegenwoordig worden de huiden alleen nog maar direct gebruikt als bekleding van de kajak en voor schoenen (kamiks). Daarnaast worden de huiden nu verkocht. Voor het geld worden kleren, huizen, wapens, boten, drank etc. gekocht. Dit zijn allemaal zaken die in de moderne tijd van buitenaf tegen betaling geïmporteerd moeten worden.

★

Wat de zeehondenjacht betreft: vooral de kleine zeehond wordt gejaagd. In Scoresbysund zijn dat er elk jaar zo'n 5000, die per stuk f 60,- opbrengen. Daarnaast worden per jaar ook enkele honderden baardrobber, klapmutsen en zadelrobber geschoten. Ook komt het incidenteel voor dat een jager een walrus kan bemachtigen. In de winter en in het voorjaar worden de zeehonden geschoten vanaf de ijs-

rand: dat is de plaats waar het landvast zeeijs ophoudt en de open zee begint. Dagenlang trekken de jagers dan met hun hondensleden langs de ijsrand op zoek naar zeehonden. Op een plaats waar ze deze verwachten staan ze over zee uit te kijken, waarbij de dieren gelokt worden door af en toe op het ijs te stompen, hetgeen de nieuwsgierigheid bij zeehonden opwekt. Als het dier geschoten is en op het water drijft, wordt het met een licht bootje, dat op de slee kan worden vervoerd opgehaald. In het voorjaar wordt er ook op het fjordijs gejaagd. De zeehonden liggen dan te zonnen bij hun ademgat en de jager sluipt achter een wit schermpje dichterbij, tot hij het dier kan schieten. In de zomer, als het zeeijs opgebrosen is, wordt er ook wel met ka-

jak en harpoen gejaagd. De kleine zeehonden zijn dan mager omdat ze aan het verharen zijn. Normaal gesproken zouden ze dan zinken, maar als ze vanuit de kajak geharpoeneerd worden blijven ze drijven aan een blaas van zeehondenhuid, die aan de harpoen vastzit.

★

Het zal duidelijk zijn dat de kustjacht door de Groenlanders op een geheel andere manier bedreven wordt dan de commerciële vangst door blanken, die op de werpplaatsen de dieren massaal verzamelen. Men kan het betreuren dat de Groenlanders door het opheffen van hun isolatie gedwongen worden de oude levenswijze, volmaakt in evenwicht met het systeem waarin ze leef-

Groenlanders op 'zeehondenjacht aan de ijsrand; regelmatig wordt op het ijs geklopt om de zeehonden aan te lokken (foto J. de Korte mei '73).

den, te verlaten. De tijden dat één ijsberenvel vier eskimobroeken betekende, zijn voorbij. Ook de Groenlanders verkopen hun huiden nu op de wereldmarkt; voor de instandhouding van een complete arctische levensgemeenschap zou het een verstandige politiek zijn ze daarbij niet teveel concurrentie aan te doen.

Geschiedenis

De zeehondenvangst is sinds de 18e eeuw op grote schaal uitgeoefend door Russen, Noren en Canadezen; in de 18e eeuw deden ook de Nederlanders nog mee. De zeer profijtlijke walvisvangsten hadden de Europeanen naar het Noorden gelokt; in de beginperiode van de walvisvangst in de 16e en 17e eeuw werden de kleinere dieren nog grotendeels ongemoeid gelaten, maar de afname van het walvisbestand tengevolge van de ongebreidelde jacht deed de vangers naar andere bronnen van inkomsten omzien.

In de eerste plaats kwamen die soorten in aanmerking, die vrij gemakkelijk in grote hoeveelheden konden worden buit gemaakt doordat ze in kolonies leefden. Hoewel de aantallen aanvankelijk schier onuitputtelijk leken zag men in vrij korte tijd kans walrussen en pelsrobben bijna te laten uitsterven; voor deze soorten konden nog net op tijd beschermende maatregelen

worden genomen — het eerst voor de pelsrob in 1911, waarbij in een verdrag tussen de VS, Rusland, Canada en Japan de onbeperkte jacht werd gestaakt. Het aantal heeft zich sindsdien weer geleidelijk hersteld tot ongeveer de helft van de vroegere omvang (ca. 2 miljoen dieren); onder streng toezicht en wetenschappelijke begeleiding kunnen momenteel weer pelsrobben worden gevangen zonder dat dit de stand als geheel schade toebrengt.

Toen sedert het begin van deze eeuw met grotere schepen en krachtiger motoren het pakij een steeds geringere belemmering ging vormen, werden ook de voorplantingsgebieden van zadelrob en klampmuts bedreigd, die nu op het juiste tijdstip in het voorjaar bereikt konden worden. Voordien moest men noodgedwongen de vangst tot aan de randen van het pakij beperken. Kort na de tweede wereldoorlog waren de vangsten ongekend hoog, nadat er vijf jaar niet had kunnen worden gejaagd, hetgeen er op wijst dat bij handhaving van een redelijk bestand in vrij korte tijd een goed herstel kan optreden. Pas in 1971 zijn aan de vangsten van de zadelrob en klampmutsen in het Noord-atlantische gebied wettelijke beperkingen opgelegd door de betrokken gouvernementen in

bilateraal overleg; tussen Noorwegen en Canada voor het New Foundland gebied, en tussen Noorwegen en Rusland voor het 'Vesterisen' en de Witte Zee.

Sinds het midden van de jaren '60 is in toenemende mate actie gevoerd tegen de zeehondenvangst. Vooral het (met enige overdrijving) in de publiciteit brengen van 'het levend villen van pasgeboren zeehondjes' heeft velen uit dierenbeschermings-overwegingen in actie gebracht; de ambassades van Noorwegen en Canada zagen in veel landen elk voorjaar protestmarsen aan zich voorbijtrekken.

Mede als gevolg van deze acties is de vangst sinds 1970 gereguleerd en beperkt en gelden t.a.v. de te gebruiken jachtmethoden strikte voorschriften. In alle vangstgebieden mag maar gedurende een beperkte tijd worden gevangen, en wat de aantallen betreft zijn quota (hoeveelheden) vastgesteld die niet mogen worden overschreden. In Noorwegen mag per schip maar één vangstreis worden gemaakt; het aantal schepen dat aan de vangst deelneemt is de laatste jaren geleidelijk verminderd, en er worden niet of nauwelijks nieuwe concessies verleend, ook niet bij het uitvallen van bestaande concessies.

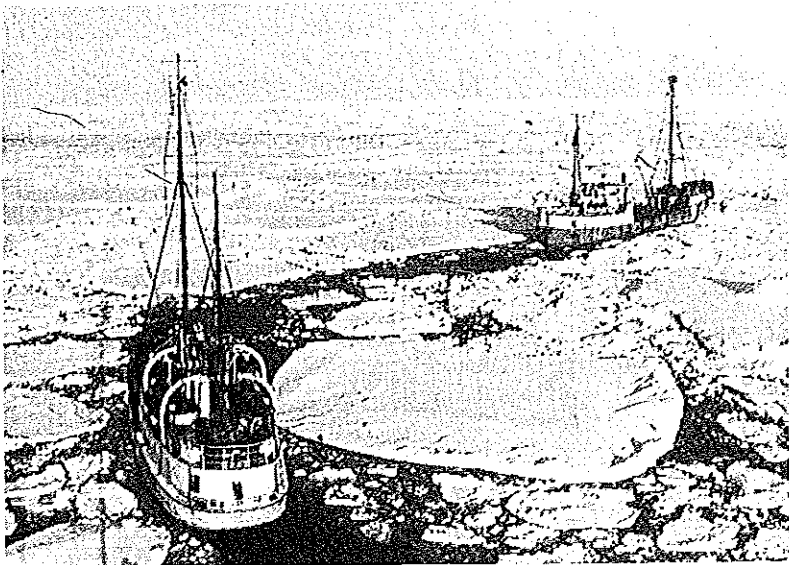
Bij de uitoefening van het bedrijf moet het 'vangstvolk' de grootste zorg in acht nemen en humane vangstmethoden gebruiken om onnodig lijden voor de dieren te

verhindern. Het is verboden, anders dan voor verkenning, bij de vangst gebruik te maken van vliegtuigen en helicopters. In de vangstgebieden mogen bepaalde categorieën dieren niet worden gedood, en geldt een hele reeks van voorschriften ten aanzien van het vangen der dieren. Op grond van de ervaringen van het eerste jaar zijn vanaf 1972 jaarlijks méér beperkingen ingevoerd. Algemeen bestaat de indruk dat de vangers zich goed aan de regels houden. Voor de Noorse vangst in het 'Vesterisen' is dit bevestigd door eigen waarneming.

In 1973 had de zeehondenvangst in Noorwegen een directe waarde van 20 miljoen N.Kr., hetgeen een exportwaarde van 40 miljoen N.Kr. vertegenwoordigde. Nederland neemt wat betreft de import van huiden een onbelangrijke plaats in, doch het merendeel van het verwerkte spek gaat via Rotterdam (vanouds, vanwege de margarinefabricage).

Ook wordt er bezwaar tegen gemaakt dat bij de zeehondenvangst veel wordt verspild doordat alleen huiden en spek worden meegenomen, terwijl het karkas op het ijs achterblijft. Dit geheel in tegenstelling tot de jacht door Eskimo's, waarbij het gehele dier aan de mens ten goede komt. Dit punt heeft de volledige aandacht van de Noorse ondernemers.

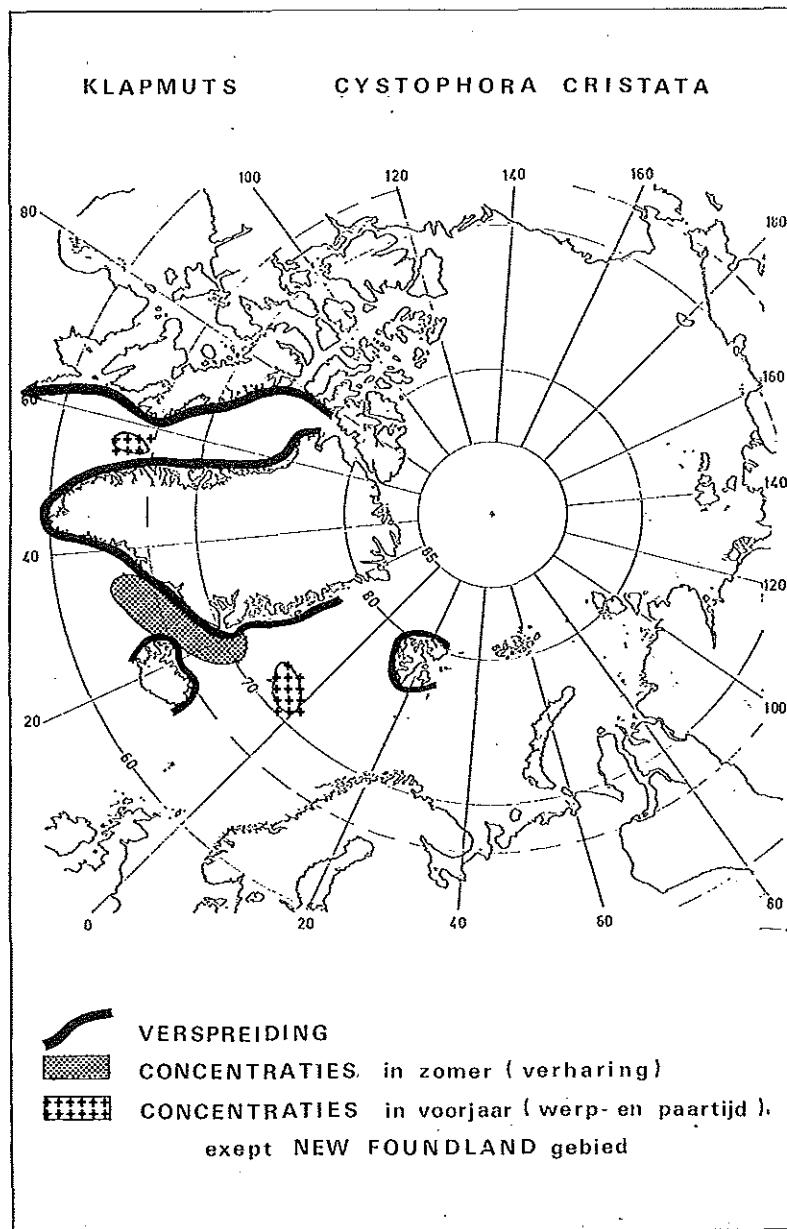
Noorse zeehondenvangst schepen in het pakijis bij Jan Mayen (foto E. Flipse mrt. '73).

Men is het er volledig mee eens dat dit anders zou moeten maar vooralsnog zijn er nogal wat bezwaren van praktische aard. Op grond van de bestaande quotaregeling en verdere afspraken die tussen de belanghebbenden zijn gemaakt, behoeft niet te worden gevreesd dat er nog soorten direct ten gevolge van de overmatige vangst zullen uitsterven. Een geleidelijke quotavermindering lijkt de aangewezen weg om alle betrokken partijen, zeehonden en zeehondenvangers de minste schade te berokkenen; indien de aantallen weer toenemen kan een jaarlijks vangstquotum worden gestabiliseerd. Een klein soort bestand,

dat maar op een enkele plaats voorkomt, is buitengewoon kwetsbaar – in het bijzonder voor milieubederf tengevolge van menselijke activiteiten en de daarmee gepaard gaande verontreiniging op grote schaal.

★

Ook aan de dierenbeschermingsaspecten wordt door de vangers aandacht besteed, maar het is niet te verwachten dat, zolang de vangst plaats blijft vinden, met deze categorie van bezwaren voldoende rekening kan worden gehouden. De 'acties-tegen' worden echter wel serieus genomen al wordt gesteld dat deze dan

ook tegen slachthuizen zouden moeten worden gericht en tegen de gebruikers van zeehondenmateriaal; het wordt de actievoerders verder kwalijk genomen dat men nauwelijks rekening houdt met de gegevens van een historisch gegroeid bedrijf, waarvan in Noorwegen hele landstreken economisch afhankelijk zijn.

Onderzoek en beheer

Er bestaat geen enkel bezwaar om van in het wild levende populaties van diersoorten te 'oogsten'. Om dit echter zo te kunnen doen dat deze populaties niet worden aangetast en tegelijkertijd een oogst van dezelfde omvang tot in de lengte van jaren kan worden gegarandeerd, is inzicht nodig in de z.g. populatiedynamica van de desbetreffende soorten (aantallen, leeftijdsopbouw, reproductie-snelheid, natuurlijke mortaliteit e.d.). Wat de zeehonden betreft, moet gezegd worden dat hier nog grote leemten in kennis bestaan.

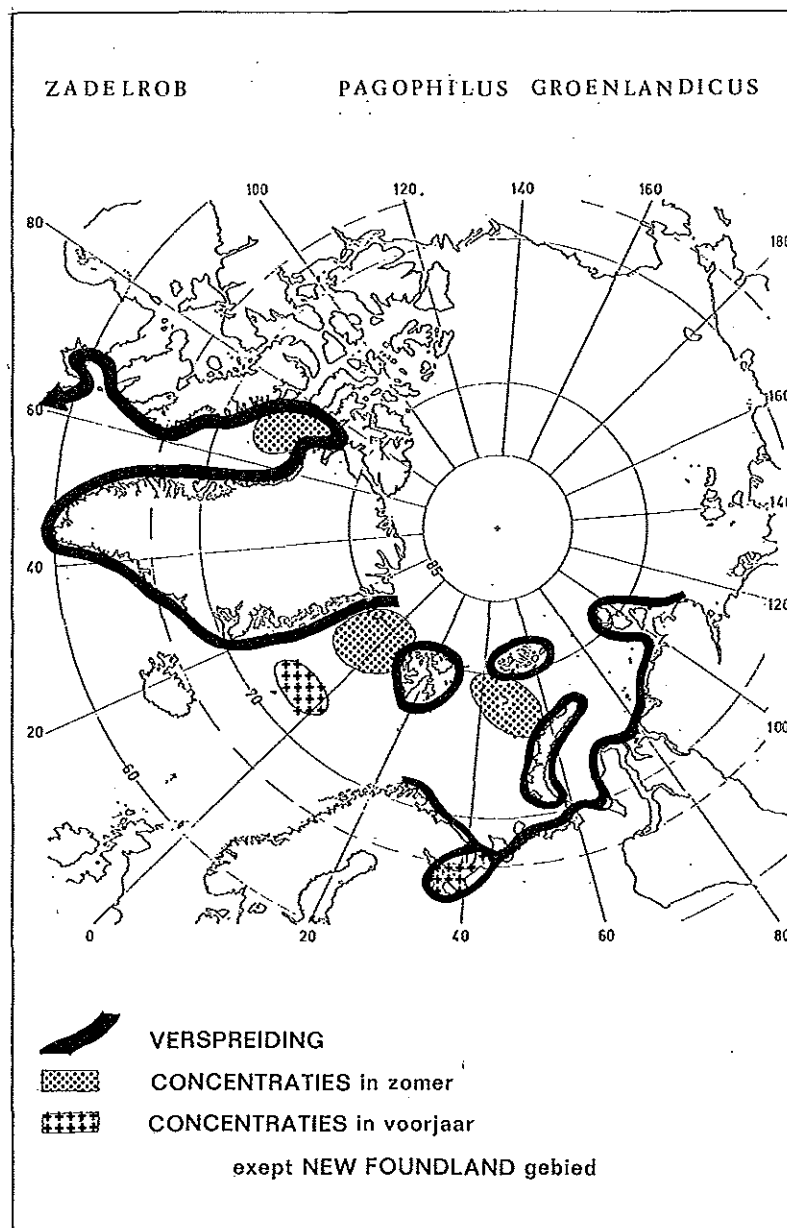
Over de huidige aantallen van soorten die aan een zware jachtdruk bloot staan – b.v. van klapmutsen of zadelrobben – zijn nauwelijks betrouwbare schattingen bekend; er zouden nog een paar miljoen zadelrobben zijn en een kwart miljoen klapmutsen. Ook lopen de beschikbare gegevens van één soort haast nooit parallel in alle gebieden; terwijl men van mening is dat de

zadelrobben-populatie van het Witte Zee-gebied groeit, spreken berichten uit het 'Vesterisen' daar van het tegendeel. Of de drie gebieden onderling connecties hebben is maar zeer ten dele onderzocht.

Onlangs hebben Canadese onderzoekers een alleen uit de verhalen van de Inuit (Eskimo's) bekende klapmutsen-concentratie ontdekt tussen Groenland en de Canadese arctische archipel. Het is niet onmogelijk dat vanuit deze ongestoorde populatie de gebieden van New Foundland en Jan Mayen steeds weer zijn aangevuld; de jaarlijkse vangstcijfers daar hebben vaak aanleiding gegeven een veel grotere populatie te veronderstellen dan men in feite onder ogen had gehad. Het behoeft uiteraard geen betoog dat dit laatst ontdekte gebied van vangst gevrijwaard zou moeten blijven.

Robben, die zich gedurende bepaalde tijden van het jaar en masse op maar een enkele plek verzamelen werden het eerst met volledige uitroeiing bedreigd (foto E. Flipse aug. '74).

Het lijkt eenvoudig om de aantallen dieren die geconcentreerd in bepaalde gebieden voorkomen vanuit de lucht te bepalen; de weersomstandigheden ter plaatse laten dat echter maar zelden toe.

Leeftijdsopbouw

Over de leeftijdsopbouw van de jachtsoorten is de laatste jaren meer bekend geworden. Door de kaken van de gevangen dieren te verzamelen, kan later aan de hand van de laagjes in het tandcement de leeftijd worden bepaald (vergelijk de jaarringen van een boom). Over de natuurlijke sterfte van de arctische robben en het verloop van de natuurlijke fluctuaties in aantallen tengevolge van klimatologische omstandigheden zijn nauwelijks gegevens voorhanden. De migratie en verspreiding is alleen in grote lijnen bekend; uitgebreide merkings-operaties zijn nooit uitgevoerd, hetgeen overigens bij deze dieren ook niet zo'n eenvoudige zaak is. Naar verhouding weet men het meest van klappmutsen en zadelrobben, maar het onderzoek was tot voor kort te zeer gericht op het vaststellen van aantallen die konden worden geschoten, waarbij men in onderlinge concurrentie eerder geneigd was om maximale- dan optimale aantallen toe te staan. De algemene biologie en ecologie van arctische zeehonden is een

verwaarloosd veld van onderzoek geweest; van een soort als de baardrob zijn nauwelijks enige gegevens beschikbaar.

★

Het bovenstaande zou aanleiding moeten zijn om bij het toestaan van jacht aan de zeer voorzichtige kant te blijven. De eerste moeilijkheid die zich bij het beheer van zeehondenpopulaties in arctische internationale wateren voordoet is de vraag 'Van wie zijn die dieren juridisch gezien?'; het antwoord 'Van niemand, dus kan iedereen z'n gang gaan' lijkt in deze tijd verouderd. Met het vaststellen van vangstquota tussen de betrokken landen is al een stap in de goede richting gezet. Het verdient wellicht aanbeveling om tot een internationale conventie t.a.v. de zeehondenjacht te komen naar het voorbeeld van de onlangs overeengekomen ijsberen-conventie. Maar gezien de grote economische belangen die meespelen kan dit ook tot een eindeloos touwtrekken leiden, en in die tijd kunnen de zeehonden het loodje leggen. De niet of nauwelijks werkende walvis-conventie is ook daar een voorbeeld van.

★

Van Canadese zijde is de gedachte weleens naar voren gebracht om de vangstgebieden nationaal te scheiden: voor Ca-

OVERZICHT VAN DE GEBRUIKTE NOORSE TERMINOLOGIE

Klappmuts *Cystophora cristata*

Klappmyss (Noors)

Juveniel eerste jaar	<i>Bluebak</i>
Juveniel 2e en 3e jaar	<i>Gris</i>
Volwassen wijfje	<i>Klappmuts</i>
Volwassen mannetje	<i>Hettakall</i>

Zadelrob *Pagophilus groenlandicus*

Gronlandsel, Sel (Noors)

Juveniel 1ste 2 weken	<i>Kvitunge</i>
Juveniel 3e week	<i>Lurv</i>
Juveniel 4e week	<i>Svartbak</i>
Juveniel eerste jaar	<i>Svartunge</i>
Juveniel 2e en 3e jaar	<i>Brunsel</i>
Juveniel 3e en 4e jaar	<i>Blomstersel</i>
Volwassen dier na het 4e jaar	<i>Gammelsel, Saddler</i>

Kleine zeehond *Pusa hispida*

Snadd (Noors)

Baardrob *Erignathus barbatus*

Storkobbe (Noors)

Geografische namen

Het pakijsg gebied bij Jan Mayen en Groenland ..	<i>Vesterisen</i>
Het pakijsg gebied bij Spitsbergen	<i>Nordisen</i>
Het pakijsg gebied in de Barentszee	<i>Ostisen</i>
De Spitsbergen archipel	<i>Svalbard</i>

nada het New Foundlandgebied, voor Noorwegen het Jan Mayen gebied en voor Rusland de Witte Zee, waarbij elk land internationaal de verantwoording voor zijn zeehondenpopulatie zou krijgen en de wereld kon toezien wie het het beste deed. Aangezien Noorwegen in dat geval heel wat verren zou moeten laten, zullen zich

bij realisering van een dergelijk voorstel wel heel wat moeilijkheden voordoen. Het voornemen van de Russen om in 1975 opnieuw in het Jan Mayen-gebied te gaan vangen wordt in Noorwegen gezien als het uitoefenen van pressie om de Noren bij het Witte Zeegebied vandaan te krijgen.

Dat zuiver 'papieren' maatregelen lokaal zeer averechts kunnen werken is in Alaska gebleken bij de inwerkingtreding van de 'Marine mammals act' waarin wordt bepaald dat:

1. alle zeezoogdieren inclusief de ijsbeer volledig zijn beschermd tegen blanke jagers;
2. de 'natives' hun traditionele jachtrechten overal kunnen blijven uitoefenen;
3. dat alle voorgaande bepalingen van de afzonderlijke staten hiermee komen te vervallen.

Dit betekende o.a. dat Round Island (Bristol-bay, Alaska) z'n status als volledig beschermd walrusreservaat heeft verloren, omdat de Eskimo's daar weer mochten jagen, hetgeen ze met de moderne 'blanke' uitrusting

ook hebben gedaan.

Kortom: in de praktijk zal het nog heel wat voeten in de aarde hebben om tot een waterdichte regeling te komen. De maatregelen die t.b.v. de pelsrobber zijn getroffen, kunnen in dit opzicht als het goede voorbeeld gelden. De huidige regelingen t.a.v. klapmutsen en zadelrobber voldoen redelijk en zullen bij een geleidelijke vermindering van de vangstquota zeker niet ten nadele van de betrokken robbersoorten uitvallen. Dit zal wellicht in de naaste toekomst mogelijk zijn, temeer daar de verwachting gewettigd is dat, tengevolge van de grote publiciteit over de zeehonden-kwestie, onze Westerse wereld meer bewust de vraag naar zeehonden-producten zal beperken.

Literatuur over dit onderwerp:

- Freuchen, Peter & Finn Salomonsen (1960), The arctic year. Readers Union, Londen 1960.
- Irving, L. (1972), Arctic life of birds and mammals, Springer Verlag, Berlin, Heidelberg, New York.
- Oosterveld, P. (1974), Arctisch-atlantische zeehonden bedreigd? Panda nieuws 10e jaarg. nr. 10, okt. '74 p. 97-101.
- Scheffer, Victor B. (1970), The year of the seal. Charles Scribners Sons, New York.
- Stonehouse, Bernard (1971), Animals of the arctic, the ecology of the far north. Holt, Rinehart and Winston of Canada Lm.

Het Nederlandse onderzoek aan arctische zeehonden vindt plaats met financiële steun van het Wereldnatuurfonds en het van Tienhoven fonds (Nederlandse commissie voor internationale natuurbescherming).

Eric Flipse (geb. 1944) natuurfotograaf, globetrotter, bioloog; initiatiefnemer van de Nederlandse bijdrage aan het internationale ijsberenonderzoek in 1968-69; reisde sindsdien veel in het Midden Oosten en Alaska; houdt zich sinds 1972 in het voorjaar bezig met het verzamelen van gegevens over arctische zeehonden in het concentratiegebied bij Jan Mayen.

Piet Oosterveld (geb. 1939), oecoloog, als wetenschappelijk medewerker verbonden aan het Rijksinstituut voor Natuurbeheer.

**DE NEDERLANDSE STICHTING VOOR
ARCTISCH NATUURWETENSCHAPPELIJK
ONDERZOEK**

Deze stichting (voorheen Stichting Nederlandse Spitsbergen Expeditie) stelt zich tot doel het stimuleren en mogelijk maken van arctisch natuurwetenschappelijk onderzoek vanuit Nederland en het coördineren daarvan in nationaal en internationaal verband (art. 2 van de stichtingsacte).

Momenteel wordt op beschikbare wijze gewerkt aan een zestal onderzoeksprojecten te weten:

- I Onderzoek in verband met de olie-exploratie op Spitsbergen.
- II Arctisch zeehondenonderzoek.
- (III) Ijsberenonderzoek (geen eigen activiteiten meer na 1970).
- IV Oecologie van arctische zeevogels.
- V Onderzoek arctische graassystemen.
- VI Oecologisch onderzoek in ongestoorde milieus.

Ter financiering van lopende onderzoeksactiviteiten geeft de stichting kleurenposters uit van arctische dieren. Tot op heden zijn verschenen een ijsbeer en een zadelrob met pups. De kosten bedragen f 10,- per stuk. Franco toezending na storting van dit bedrag op postrekening 723100 t.n.v. Ned. St. Arc. NW Onderzoek te Zeist.

Nadere inlichtingen omtrent de activiteiten van de stichting bij het secretariaat, Platolaan 36, Zeist.

abonnementsprijzen bedragen	per jaar	per halfjaar
Nederland, Suriname, Ned. Antillen	f 40,—	f 22,50
België, Luxemburg	Bfr. 520	Bfr. 320
overige landen (buiten Europa zeepost)	f 60,—	
losse nummers	f 1,40	
proefabonnement	f 10,— (3 mnd.)	

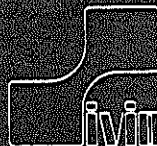

30-5-75

redactie en administratie:
Stichting IVIO.
Maerlanthuis
Postbus 37
Lelystad
tel. 03200-2 65 14

medewerker voor België:
drs. F. Smekens

postgiro Nederland 551599
postcheck België 130850
gemeentegiro A'dam A4555
Bank: NMB, Lelystad
rek.crt.nr. 66.27.11.653

Maerlanthuis, Lelystad

ARCTISCHE ZEEHONDEN

E. Flipse en P. Oosterveld (eds.) (1975) **Arctische zeehonden** no. 1566.

CONTENTS

Preface

Freuchen, Peter & Finn Ssalomonsen (1960). *The Arctic year*. Readers Union London 1960

Irving, L. (1972). *Arctic life of bird and mammals*, Springer Verlag. Berlin Heidelberg, New York

Oosterveld, P. (1974). *Arctisch-Atlantische zeehonden bedreigd?* Panda nieuws 10 jaarg. Nr. 10 okt. '74 p. 97-101

Scheffer, Victor B. (1970). *The year of the seal*. Charles Scribners Sons, New York

Stonehouse, Bernard (1971). *Animals of the Arctic, the ecology of the far north*. Holt, Rinehart and Winston of Canada Lm.

Citation:

E. Flipse en P. Oosterveld (eds.) (1975) **Arctische zeehonden** no. 1566.

Available as pdf in the catalogue of the library of the University of Groningen

<http://www.rug.nl/library>

**university of
groningen**